

Stadspoort, kasteel of tempel ? Speurtocht naar herkomst en betekenis van een sluitsteen

In het stadsdepot liggen vele honderden bouwhistorische objecten. Een klein aantal is keurig benoemd, beschreven en gedateerd, maar van veel stukken weten we weinig. Wat kan een kort onderzoek opleveren naar de geschiedenis van één van deze objecten?

Deze prachtige gaaf gebleven zandstenen sluitsteen werd in 1959 gered door de toenmalige gemeentelijke dienst Openbare Werken en Stadsontwikkeling. De steen zat in een poortje aan de Gevulde Gracht, dat in 1959 is gesloopt in het kader van de stadsvernieuwing. Op de steen staat een tot de verbeelding sprekend gebouw - een stadspoort, kasteel of tempel. De figuur is opvallend goed bewaard gebleven en lijkt nauwelijks aan weersinvloeden blootgesteld te zijn geweest. Waar komt deze steen vandaan? Wat staat erop afgebeeld? En wie heeft de steen (en de poort) laten maken?

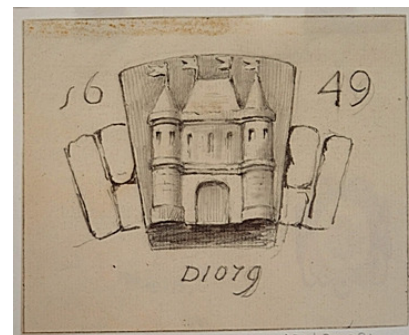
Sloop en behoud

Gelukkig was de gemeente zo alert om de te slopen gebieden door stadsfotograaf H. Boshoven te laten vastleggen voor het nageslacht. In het archief van erfgoedcentrum DiEP is een foto van Boshoven uit april 1958. Op de foto staat het poortje afgebeeld, met als bijschrift: *sluitsteen van een poortje aan de Gevulde gracht dat dienst deed als achteruitgang van het huis Vriesestraat 44, met de afbeelding van een kasteel of poort met twee torens en het jaartal 1649*¹. Het poortje stond tussen de huisnummers 15 en 17. De Gevulde Gracht lag in het verlengde van de Tolbrugstraat Landzijde, tussen wat nu de Nieuwe Lampetstraat en de Statengang is. In de middeleeuwen was het een dwarsgrachtje dat loosde op de Lindengracht. Het werd gedempt rond 1550 en kreeg daarbij de naam Gevulde of Gevolde Gracht, maar heette ook wel Nieuwgracht of Nieuwe Tolbrugstraat.

Rutten

Terug naar de sluitsteen. In de negentiende eeuw heeft Johannes Rutten vele panden getekend waarvoor sloop dreigde. Ook van deze sluitsteen, ergens tussen 1860 en 1880, zonder bijschrift maar met vermelding van oud adres D1079. Tussen 1860 en 1880 woonden op dit adres onder andere een schoenmaker en een gruttersknecht. Het is mogelijk dat Rutten dit steentje heeft vastgelegd voordat het bijbehorende pand gesloopt werd. Misschien heeft iemand zich erover

¹ Erfgoedcentrum DiEP, collectie Boshoven, inv.nr. 554_34660

ontfermd, en het laten in metselen in zijn tuinpoort aan de Gevulde Gracht².

Stadspoort?

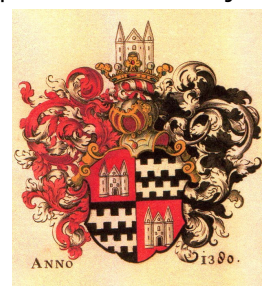
Een heel andere invalshoek: kan het een stadspoort zijn? Op een pentekening van L. Groskopf uit 1745 worden de wapens van maar liefst 18 Hollandse steden afgebeeld. Het tweede wapen rechtsboven is een kasteeltje en lijkt sprekend op het gebouw op de sluitsteen.

Soms zie je ook wel dat eigenaren hun huis een stedennaam meegeven, waar zij vandaan komen: Kampen, Venloo, Aacken, Remunde enz.

Kasteel of tempel?

Nog verder terug. Een tip leidde me naar de familie Van der (of den) Tempel of Tympel. Het familiewapen vertoont opvallende gelijkens met de afbeelding op de sluitsteen naar het schepenzegel van de familie: de gelijkens met het gebouw op de sluitsteen is treffend. Maar deze familie was vooral rijk en machtig in de veertiende en vijftiende eeuw. Later komt dit familiewapen terug in het wapen van de familie Van Slingelandt van der Tympel³.

Links: Familiewapen van de familie Van Slingelandt van den Tympel.

In: Handboek voor de Nederlandse Adel (1848) DiEP inv.nr. 551_30469.

Rechts: Er zijn 11 schepenzegels bekend van Van der Tympel van 1351-1458.

Antwoorden

Waar komt de steen vandaan? Hij kan afkomstig zijn van het huis aan de Vriesestraat 44, het wapen van of de verwijzing naar een stad, of het wapen van de familie van der Tempel. Daarmee is ook het antwoord op de vraag wat erop staat afgebeeld, onzeker: het kan nog steeds een stadspoort, een kasteel of een tempel zijn.

En wie heeft de steen laten maken?

Dit onderzoek en de tijd waren te kort voor definitieve antwoorden. Maar tips zijn welkom op c.weijs@dordrecht.nl.

Deze prachtige steen wist al ten minste één maal en mogelijk twee maal te ontsnappen aan de afvalbak. Hoe meer we over hem kunnen achterhalen, hoe groter zijn kans op overleven.

Dordrecht, september 2010
Bureau Monumentenzorg & Archeologie

² Erfgoedcentrum DiEP, collectie Dordracum Illustratum, inv.nr. 551_30281

³ Met dank aan Cees Sigmond.